

TERRY EAGLETON • İngiliz Romani

Sözcükler Yayınları, 2012 (1 baskı)

The English Novel. An Introduction

© 2005 Terry Eagleton

Bu kitabın yayın hakları John Wiley & Sons Limited'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 3318 • Edebiyat Eleştirisi 77

ISBN-13: 978-975-05-3524-6

© 2023 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2023, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Begüm Hazar Keleş

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TERRY EAGLETON

İngiliz Romanı

Bir Giriş

The English Novel

An Introduction

ÇEVİREN *Barış Özkul*



TERENCE FRANCIS EAGLETON 22 Şubat 1943'te, Salford'da doğdu. İrlanda kökenlidir ve en önemli İngiliz edebiyat eleştirmenlerinden birisidir. Eagleton, edebiyat profesörü olarak çeşitli üniversitelerde çalışmalarını sürdürmektedir. *New Left Review*, *New Statesman*, *London Review of Books* ve *The Guardian*'da yayımlanmış pek çok makalesi mevcuttur. Yazarın Türkçeye çevrilmiş çalışmalarından bazıları şunlardır: *Postmodernizmin Yanılsamaları* (Ayrıntı, 1999); *Azizler ve Alimler* (Agora, 2003); *Edebiyat Kuramı* (Ayrıntı, 2004); *Estetiğin İdeolojisi* (Doruk, 2004); *Kuramdan Sonra* (Literatür, 2004); *İdeoloji* (Ayrıntı, 2005); *Kültür Yorumları* (Ayrıntı, 2005); *William Shakespeare* (Boğaziçi Üniversitesi, 2005); *Marx Neden Haklıydı?* (Yordam, 2011) *Eleştiri ve İdeoloji* (İletişim, 2009); *Kötülük Üzerine Bir Deneme* (İletişim, 2011); *Hayatın Anlamı* (Ayrıntı, 2012), *Marxizm ve Edebiyat Eleştirisi* (İletişim Yayınları, 2012).

Franco Moretti'ye...

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
Roman Nedir?	11
İKİNCİ BÖLÜM	
Daniel Defoe ve Jonathan Swift	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Henry Fielding ve Samuel Richardson	77
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Laurence Sterne	109
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Walter Scott ve Jane Austen	127
ALTINCI BÖLÜM	
Brontë Kardeşler	163
YEDİNCİ BÖLÜM	
Charles Dickens	187

SEKİZİNCİ BÖLÜM

George Eliot..... 213

DOKUZUNCU BÖLÜM

Thomas Hardy..... 243

ONUNCU BÖLÜM

Henry James..... 277

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Joseph Conrad..... 299

ON İKİNCİ BÖLÜM

D.H. Lawrence..... 329

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

James Joyce..... 359

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Virginia Woolf..... 393

Sonsöz: Uyanıştan Sonra..... 421

İSİM DİZİNİ..... 430

Önsöz

Bu kitap, öğrenciler için İngiliz romanına bir giriş olarak ve aynı zamanda konuyu ilginç bulabilecek genel okur için yazılmıştır. Belirli romanların üstünde ayrıntılı biçimde durulsa da büyük ölçüde bir yazarın bütün olarak çalışmalarına dair fikirler sunulmuştur; okur bu fikirleri tek tek metinlere uygulayabilir. Kitapta genellikle yazarların bir bütün olarak romancı kişilikleriyle ilgili görüşlerimi belirttim. Okurların kafasını karıştırmamak ile onları hafife almamak arasındaki ince çizgide yürümeye çalıştım. Buna karşın, kitabın bazı bölümleri başlangıç düzeyinin ötesindekiler için daha anlaşılabilir ise bu, benim konuyu sunuş tarzımdan çok konunun kendisinden kaynaklanıyor olabilir.

Kitapta kibirli bir yaklaşımla kendimi yalnızca edebiyat kanonuna dahil olmuş yazarlarla sınırlı tuttuğum için özür dilerim. Ancak bunun nedeni, öğrencilerin karşısına çıkma olasılığı en güçlü yazarları ele alma zorunluluğuydu. Kuşkusuz bu, yalnızca kitapta yer verdiğimiz İngiliz romancılarının okunmaya değer oldukları anlamına asla gelmiyor.

TERRY EAGLETON

Roman Nedir?

Roman, makul uzunlukta bir kurmaca düzyazıdır. Doğrusu, böylesine pürüzsüz bir tanım bile hâlâ oldukça kısıtlıdır. Çünkü bütün romanlar, düzyazı değildir. Puşkin'in *Eugene Onegin*'i, Vikram Seth'in *The Golden Gate*'i (Altın Kapı) gibi manzum romanlar da vardır. Kurmacaya gelince, kurmaca ile gerçeklik arasındaki ayırım her zaman net değildir. Ve makul uzunluk nedir? Uzunca bir öykü ya da bir novella hangi noktada romana dönüşür? Genellikle André Gide'in *Ahlâksız*'i roman, Çehov'un *Düello*'su uzun öykü olarak tanımlanır, oysa ikisi eşit uzunluktadır.

Gerçek şu ki roman kesin biçimde tanımlanmaya karşı koyan bir türdür. Bu, kendi başına özellikle çarpıcı değildir zira pek çok şeyin –örneğin “oyun” ya da “kıllı” kelimelerinin– kesin bir tanımı yapılamaz. Birini kıllı olarak tanımlamak için onun ne ölçüde maymuna benzemesi gerektiğini kestirmek zordur. Öte yandan romanla ilgili temel mesele, belirli biçimde tanımlanmaya karşı koyduğu gibi tanımların altını da oymasındır. Roman bir türden ziyade anti-türdür. Öteki edebi türleri yamyam gibi parçalar, artakalanları harmanlayıp gelişigüzel bir araya getirir. Romanda epik, pastoral, hiciv, tarihsel anlatı, ağıt, trajedi ve başka yazımsal türlerle birlikte şiir ve diyalogun da kullanıldığını görebilirsiniz. Virginia Woolf, romanı “bütün edebi türlerin en esneği” olarak tanımlamıştır. Ro-

man, öteki yazınsal türleri alıntılıyıp parodilerini yapar ve dönüştürürken onlardan adeta Ödipal bir intikam alarak edebiyattaki atalarını kendi unsurları haline getirir. Kelimenin Buckingham Sarayı'nda işitilebilecek kadar soylu olmayısıyla söylersek, o edebi türlerin kraliçesidir.

Roman güçlü bir eritme potasıdır, safkan edebi türler arasında melez bir türdür. Onun yapamayacağı şey yok gibidir. Bir insan bilincini sekiz yüz sayfa boyunca araştırabilir, bir soğanın maceralarını anlatabilir, bir ailenin altı kuşaklık soykütüğünü çıkartabilir, Napolyon Savaşları'nı yeniden canlandırabilir. Özellikle orta sınıfla bağlantılandırılan bir tür olmasının nedeni, biraz da bu sınıfın ideolojisinin her tür kısıtlamadan tamamen kurtulma hayali üstüne kurulu olmasıdır. Dostoyevski'nin belirttiği gibi, Tanrı'nın öldüğü bir dünyada her şeye izin vardır. Aynı şey eski otokratik düzenin yıkıldığı ve orta sınıfın hüküm sürdüğü dünya için de geçerlidir. Roman, kuralsızlığı kural kabul ettiği için anarşist bir türdür. Gerçek bir anarşist kuralları çiğnemekle kalmayıp kuralları çiğneme eylemini kurallaştırır ve romanın yaptığı da tam olarak budur. Mitler tekrara dayalı ve döngüsel iken roman heyecan verici bir öngörülemezliğe sahiptir. Aslında romanın biçim ve motif repertuarı sınırlıdır. Ama yine de roman, sıradışı biçimde kapsayıcıdır.

Romanın ne olduğunu söylemek zor olduğundan, türün ilk ne zaman ortaya çıktığını söylemek de zordur. Miguel de Cervantes ve Daniel Defoe'nun da aralarında olduğu bazı yazarlar ilk romancı sayılmaya aday gösterilmişlerdir gerçi, ama köken saptama oyunu daima tehlikelidir. Bir öğretim görevlisi “ataçın 1905'te icat edildiğini” öne sürdüğünde, arka sıralardaki öğrencilerden biri ayağa kalkıp eski bir Etrüsk mezarında bir süre önce ataç bulunduğunu söyleyerek buna karşı çıkacaktır. Rus kültür teorisyeni Mihail Bah-tin romanın kökenlerini Roma İmparatorluğu'na, antik Helenistik romansa dek götürürken Margaret Anne Doody, *The True Story of the Novel* (Romanın Gerçek Hikâyesi)¹ adlı eserinde romanın doğum yeri olarak kadim Akdeniz kültürlerini gösterir. Otomobil ucu açık ve belirsiz biçimde tanımladığınızda, BMW'nin kökenini

1 Margaret Anne Doody, *The True Story of the Novel*, (New Brunswick, Nj: Rutgers University Press, 1997).

kolaylıkla Romalıların iki tekerlekli savaş arabalarına –*chariot*’lara– kadar götürebilirsiniz. (Şimdiye dek roman için vaktinden evvel birçok ölüm ilanının verilmiş olmasının nedeni de bu olabilir. Bunlarla genellikle işaret edilen şey ölüp gitmiş olan *belirli bir roman türüdür*, ama onun yerini başka bir roman türü almıştır). Diğer yandan, kadim çağlarda da romana benzer bir şey saptanabilir. Modern çağda ise, belirttiğimiz gibi, roman orta sınıfın doğuşuyla bağlantılıdır. Bazı tarihçiler tarafından bu, 12. ya da 13. yüzyıl gibi erken tarihlere konumlandırılmıştır.

Edebiyat yorumcularının çoğu, romanın kökeninin romans adıyla bilinen edebiyat türü olduğunda hemfikirdir. Doğrusu romanın bu kökenle olan bağı hiçbir zaman tümüyle kopmamıştır. Romanlar romanslardır ama onlar modern medeniyetin yavan dünyasıyla ilgilenmek zorunda olan romanslardır. Romanların kendi romantik kahramanları ve haydutları, istek-gerçekleştirimleri ve peri masallarına yarasız sonları vardır ama bunlar artık cinsellik ve mülkiyet, para ve evlilik, toplumsal hareketlilik ve çekirdek aile gibi terimlerle ele alınmak zorundadır. Denilebilir ki, cinsellik ve mülkiyet ilişkileri, başından beri, modern romanın temalarıdır. Dolayısıyla Daniel Defoe’dan Virginia Woolf’a İngiliz romanı, hâlâ bir tür romanıdır. Doğrusu, modern dünyanın inatçı sorunlarını, Viktorya Çağı romancıları gibi mutlu sonlar kurgulayarak aşmak istediğinizde romansın mucizevi yöntemlerinden daha iyisini bulamazsınız. Brontë kardeşler, George Eliot, Hardy ve Henry James’te mit, fabl, masal, romans gibi “modern öncesi” formların kalıntılarının realizm, raporlama, psikolojik analiz gibi “modern” tekniklerle harmanlandığını görürüz. Roman, bir romans olmakla birlikte hayal kırıklığına uğramış bir romanıdır; ketlenmiş arzular ve inatçı gerçekliklerin ona öğretecek bir şeyi kalmamıştır.

Romans mucizelerle dolu iken romanın en önemli özelliklerinden biri dünyeviliğidir. Romanda mitik ve metafizik değil, seküler ve ampirik bir dünya resmedilir. Odakta doğa veya doğaüstü değil, kültür vardır. Roman soyut ve sonsuz olandan kaygı duyar; dokunabildiği, tadabildiği, baş edebildiği şeylere inanır. Bazı dinî inançları olabilir ama din sohbetinden bir meyhaneci kadar sıkılır. Ro-

man bize kapalı bir sembolik evrenden ziyade değişen, somut, açık uçlu bir dünya sunar. Zaman ve anlatı onun esasıdır. Modern çağda sabit şeylerin sayısı her gün azalırken insan benliği dahil bütün olgular tepeden turnağa tarihsel görünür. Roman, baştan sona tarihin hâkimiyeti altındaki bir formdur.

Bütün bunlar, Cervantes'in *Don Quijote*'sinde açıkça görüldüğü gibi, romanstan çok farklıdır. Kimilerinin bazen yanlış bir tutumla ilk roman olarak adlandırdıkları *Don Quijote*, aslında, türün kökeni olmaktan ziyade romanın kökeni üstüne bir romandır. Bu nedenle özellikle narsisistik bir metindir; Quijote ve Sancho Panza'nın, onların serüvenlerini okumuş bazı karakterlerle karşılaşmaları bu gerçeği komik biçimde açığa vurur. Cervantes'in büyük eseri, Quijote'nin sövâyelik fantezilerinin somutlaştırdığı romantik idealizmle gerçek dünya çatıştığında romanın ortaya çıktığını gösterir. Romansa bu şekilde meydan okuyan ilk yazar Cervantes değildi: Cervantes yazmaya başlamadan önce pikaresk roman, zor koşulların üstesinden gelebilen, zeki ve çarpıcı anti-heroizmiyle hiç değilse alttan alta bunu yapmıştı. Ancak *Don Quijote*, romansla gerçekçilik arasındaki çatışmayı kendi konusu yaparak biçimsel bir meseleyi tematik bir meseleye dönüştürmüştür.

Romantik idealizmle hayal kırıklığına uğramış realizmin karşılaştıkları yerlerden biri savaştır. Tarihte çok az olgu, tumturaklı bir retorikle yakıcı bir nefreti savaşta olduğu kadar harekete geçirebilmiştir. Ancak Cervantes'in romanı bu bahiste savaşı bile sollar. Çok fazla romans okumaktan ötürü aklını yitiren Quijote kendi hayatını okuduğu romanslardaki gibi yaşamaya çalışırken realizmde kitaplar hayata dayandırılır. Quijote, bir kitaptan fırlamış gibi yaşar ve konuşur ama o, bir kitap karakteri olduğu için bu fantezi aynı zamanda gerçekliktir. Öyleyse roman, başka şeylerin yanı sıra romansı da hicveden bir türdür ve bir çeşit anti-edebiyattır. Katı bir realist bakış açısıyla retorik ve fantezi aracılığıyla alay eder. Ancak romanın kendisi de bir retorik ve fantezi olduğu için aslında kendiyile çeliştiği komik bir durumdur bu. Cervantes kitaplara karşı dünyayı savunur ama bunu bir kitabın içinde yapar. Romancının edebiyatın diliyle alay etmesi klasik bir "tencere dibin kara" durumudur. Edebiyat karşısında "hayat"ı savunan bir roman